YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO

26 päivänä marraskuuta 2002 *

Asiassa C-275/00,

jonka Hof van Beroep te Gent (Belgia) on saattanut EY 234 artiklan nojalla yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa

Euroopan yhteisö, jota edustaa **Euroopan yhteisöjen komissio**,

vastaan

First NV ja

Franex NV

ennakkoratkaisun EY 288 artiklan toisen kohdan tulkinnasta,

* Oikeudenkäyntikieli: hollanti.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN,

toimien kokoonpanossa: presidentti G. C. Rodríguez Iglesias, jaostojen puheenjohtajat J.-P. Puissochet, M. Wathelet ja R. Schintgen sekä tuomarit C. Gulmann, D. A. O. Edward, A. La Pergola, P. Jann, N. Colneric, S. von Bahr (esittelevä tuomari) ja J. N. Cunha Rodrigues,

julkisasiamies: P. Léger,
kirjaaja: hallintovirkamies L. Hewlett,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Euroopan yhteisö, jota edustaa Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään T. Van Rijn, C. van der Hauwaert ja W. Neirinck,

— First NV ja Franex NV, edustajinaan asianajajat J. Mertens ja J. De Paepe,

— Belgian hallitus, asiamiehenään A. Snoecx,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan Euroopan yhteisön, jota edustaa komissio, asiamiehenään T. van Rijn, sekä First NV:n ja Franex NV:n, edustajanaan asianajaja B. Poelemans, 13.11.2001 pidetyssä istunnossa esittämät suulliset huomautukset,

kuultuaan julkisasiamiehen 19.3.2002 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Hof van Beroep te Gent on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle 28.6.2000 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 12.7.2000, EY 234 artiklan nojalla ennakkoratkaisukysymyksen EY 288 artiklan toisen kohdan tulkinnasta.

2 Tämä kysymys on esitetty välitoimimenettelyssä, jossa vastakkain ovat Euroopan yhteisö, jota edustaa Euroopan yhteisöjen komissio, ja First NV (jäljempänä First) sekä Franex NV (jäljempänä Franex), ja jossa vaaditaan, että Euroopan yhteisö on velvoitettava osallistumaan väliintulijana sellaista oikeudellista asiantuntijalausuntoa koskevaan menettelyyn, joka on määrätty Belgian valtion osalta.

Yhteisön oikeus

3 EY 240 artiklassa määrätään seuraavaa:

"Jollei toimivaltaa ole tällä sopimuksella annettu yhteisön tuomioistuimelle, riidat, joissa yhteisö on asianosainen, eivät yhteisön asianosaisuuden perusteella ole jäsenvaltioiden tuomioistuinten tuomiovallan ulkopuolella."

4 EY 235 artiklassa määrätään seuraavaa:

"Yhteisön tuomioistuimella on toimivalta ratkaista 288 artiklan toisessa kohdassa tarkoitettua vahingonkorvausta koskevat riidat."

5 EY 288 artiklan toisessa kohdassa määrätään seuraavaa:

"Sopimussuhteen ulkopuolisen vastuun perusteella yhteisö korvaa toimielintensä ja henkilöstönsä tehtäviään suorittaessaan aiheuttaman vahingon jäsenvaltioiden lainsäädännön yhteisten yleisten periaatteiden mukaisesti."

6 EY 243 artiklassa määrätään seuraavaa:

"Yhteisön tuomioistuin voi käsiteltävänään olevassa asiassa päättää tarpeellisista välitoimista."

7 EY:n tuomioistuimen perussäännön 22 artiklassa määrätään seuraavaa:

"Yhteisön tuomioistuin voi milloin tahansa antaa valitsemalleen henkilölle, yhteisölle, viranomaiselle, komitealle tai toimielimelle tehtäväksi asiantuntijalausunnon antamisen."

8 EY:n tuomioistuimen perussäännön 36 artiklan ensimmäisessä kohdassa määrätään seuraavaa:

"Yhteisön tuomioistuimen presidentti voi yksinkertaistetussa menettelyssä, jossa voidaan tarpeellisessa määrin poiketa eräistä tämän perussäännön määräyksistä ja josta määrätään työjärjestyksessä, ratkaista vaatimukset, jotka koskevat täytäntöönpanon lykkäämistä EY:n perustamissopimuksen 242 artiklan mukaisesti, EY:n perustamissopimuksen 243 artiklassa tarkoitettua päätöstä välitoimista tai täytäntöönpanon lykkäämistä EY:n perustamissopimuksen 256 artiklan neljännen kohdan mukaisesti."

9 Yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 45 artiklan 1 kohdassa ja 2 kohdan d alakohdassa määrätään seuraavaa:

"1. Yhteisöjen tuomioistuin vahvistaa määräyksellä julkisasiamiestä kuultuaan asianmukaisina pitämänsä selvittämistoimet ja sen, mitkä tosiseikat on näytettävä toteen. — —

— —

2. Seuraaviin selvittämistoimiin voidaan ryhtyä, tämän kuitenkaan rajoittamatta EY:n perussäännön 21 ja 22 artiklan — — määräysten soveltamista:

— —

d) asiantuntijalausunto."

10 Yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 83 artiklan 1 kohdan toisen alakohdan mukaan EY 243 artiklan mukaisia välitoimia koskeva hakemus "otetaan tutkittavaksi ainoastaan, jos sen on tehnyt yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saatetun asian asianosainen ja jos se liittyy tähän asiaan".

11 Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 49 artiklassa määrätään seuraavaa:

"Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin voi milloin tahansa julkiasiamiestä kuultuaan päättää 64 ja 65 artiklassa tarkoitetuista prosessinjohtotoimista tai asian selvittämistoimista tai määrätä asian selvittämistoimien suorittamisesta uudelleen tai niiden täydentämisestä."

12 Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 65 artiklan d alakohdassa määrätään seuraavaa:

"Seuraaviin selvittämistoimiin voidaan ryhtyä, tämän kuitenkaan rajoittamatta EY:n perusäännön 21 ja 22 artiklan — — määräysten soveltamista:

— —

d) asiantuntijalausunto".

13 Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 66 artiklan 1 kohdan ensimmäisessä alakohdassa määrätään seuraavaa:

"Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin vahvistaa määräyksellä julkisasiamiestä kuultuaan asianmukaisina pitämänsä selvittämistoimet ja sen, mitkä tosiseikat on näytettävä toteen. — — "

14 Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 104 artiklan 1 kohdan toisen alakohdan mukaan EY 243 artiklan mukaisia välitoimia koskeva hakemus "otetaan tutkittavaksi ainoastaan, jos sen on tehnyt yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen käsiteltäväksi saatetun asian asianosainen ja jos se liittyy tähän asiaan".

Kansallinen lainsäädäntö

15 Belgian oikeudenkäyntimenettelyä koskevan lain (code judiciaire) 962 §:ssä säädetään seuraavaa:

"Tuomioistuin voi käsiteltävänään olevan riita-asian ratkaisemiseksi tai kun riita-asia objektiivisesti ja tosiasiallisesti uhkaa syntyä, antaa asiantuntijoiden tehtäväksi tehdä toteamuksia tai antaa teknisen lausunnon."

16 Oikeudenkäyntimenettelyä koskevan lain 972 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään seuraavaa:

"Asianosaiset luovuttavat asiantuntijoille tarvittavat asiakirjat.

Ne esittävät asiantuntijoille kaikki hyödylliset vaatimukset."

17 Oikeudenkäyntimenettelyä koskevan lain 986 §:ssä säädetään, että "tuomioistuimella ei ole velvollisuutta noudattaa asiantuntijoiden lausuntoa, jos se on vastoin sen näkemyksiä".

18 Belgian oikeudenkäyntimenettelyä koskevan lain 584 §:ssä säädetään välitoimimenettelyssä määrättyjen asiantuntijalausuntojen hankkimisesta seuraavaa:

"Alioikeuden puheenjohtaja tekee kiireellisiksi katsomissaan tapauksissa välipäätöksen kaikissa kysymyksissä paitsi niissä, jotka eivät lainsäädännön mukaan kuulu lainkäyttöelinten tuomiovaltaan.

— —

Välitoimia haetaan puheenjohtajalta välitoimihakemuksella tai välttämättömissä tapauksissa kannekirjelmällä.

Puheenjohtaja voi toteuttaa erityisesti seuraavat toimet:

— —

2. määrätä kaikkia tarkoituksia varten sellaisten selvitysten tai asiantuntijalausuntojen hankkimisesta, jotka voivat koskea myös vahingon arviointia tai sen syiden tutkimista."

19 Belgian oikeudenkäyntimenettelyä koskevan lain 15 §:n 2 momentin mukaan väliintulon "tarkoituksena on joko väliintulijan tai asianosaisen etujen suojaaminen tai ratkaisun antaminen tai vakuudesta määrääminen". Saman lain 16 §:n 2 momentin mukaan väliintulo on pakollista, "kun yksi tai useampi asianosainen kutsuu kolmannen henkilön kuultavaksi menettelyn aikana".

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymys

20 First on belgialainen yhtiö, joka valmistaa lihaleikkeleitä. Franex, joka on myös belgialainen yhtiö, vie belgialaisten valmistajien lihajalosteita ja vastaavia tuotteita. Se huolehtii muun muassa Firstin tuotteiden myynnistä ulkomailla. Nämä kaksi yhtiötä väittävät, että ne ovat kärsineet ja kärsivät yhä vahinkoa dioksiinikriisiksi yleisesti nimetyn tapahtuman johdosta Belgiassa.

21 First ja Franex vaativat 17.6.1999 päivätyllä kirjelmällä Rechtbank van eerste aanleg te Dendermonden (Belgia) puheenjohtajaa määräämään, että asiantuntijan tehtäväksi annettaisiin Belgian valtion kustannuksella sen vahingon arvioiminen, jota hakijat ovat kärsineet ja edelleen kärsivät dioksiinikriisin johdosta, ja vahinkoa koskevan lausunnon laatiminen. Välitoimimenettelyssä 14.7.1999 antamallaan määräyksellä Rechtbank van eerste aanleg te Dendermonden puheenjohtaja nimesi asiantuntijan.

22 First ja Franex vaativat välitoimimenettelyssä 17.9.1999 esittämällään vaatimuksella, että Rechtbank van eerste aanleg te Dendermonden puheenjohtaja velvoittaa komission väliintulijana osallistumaan 14.7.1999 annetussa määräyksessä määrätyn oikeudellisen asiantuntijalausunnon laatimiseen, "jotta menettely ja asiantuntijan lopullinen lausunto koskisivat myös komissiota ja jotta niihin voitaisiin vedota myös komissiota vastaan".

23 Ennakkoratkaisupyyntöä koskevasta päätöksestä käy ilmi, että First ja Franex ovat vedonneet vaatimuksensa tueksi muun muassa siihen, että oli olemassa vakavia viitteitä siitä, että niiden kärsimä vahinko oli seurausta muun muassa siitä tavasta, jolla komission elimet olivat hoitaneet dioksiinikriisin Euroopassa, ja että oli täysin mahdollista, että kyseessä olivat sekä Belgian viranomaisten että Euroopan yhteisön tekemät virheet ja laiminlyönnit. Nämä yhtiöt totesivat lisäksi, että pääasiaa koskevan myöhemmän oikeudenkäynnin kannalta oli toivottavaa, että Euroopan yhteisö myötävaikuttaisi väliintulijana oikeudellisen asiantuntijalausunnon laatimiseen osallistumalla tekniseen ja tieteelliseen keskusteluun, jotta asiantuntija voisi asian perinpohjaisesti tuntien ratkaista, ovatko Belgian valtio tai EY:n viranomaiset tai mahdollisesti samanaikaisesti molemmat syyllistyneet laiminlyönteihin. Niiden mukaan oli samoin toivottavaa, että kärsityn vahingon laajuus todettaisiin kontradiktorisessa menettelyssä. Niiden mukaan välitoimista päättävä kansallinen tuomioistuin on toimivaltainen asiassa, koska asia ei ole vireillä yhteisöjen tuomioistuimessa.

24 Euroopan yhteisö, jota edusti komissio, vastasi tähän, että kansallisella tuomioistuimella ei ollut toimivaltaa hyväksyä vaatimusta yhteisön vastuun tai osavastuun toteamiseksi.

25 Rechtbank van eerste aanleg te Dendermonden puheenjohtaja velvoitti 5.1.2000 antamallaan määräyksellä Euroopan yhteisön osallistumaan väliintulijana oikeudellisen asiantuntijalausunnon laatimiseen. Se myös laajensi asiantuntijalle annetun tehtävän alaa, koska tälle annettiin lisäksi tehtäväksi "tutkia väliintulijaksi kutsutun tahon, sen elinten tai sen palveluksessa olevien reaktioita ja toimintaa sen jälkeen, kun ne saivat tiedon dioksiinin aiheuttamasta saastumisesta, samoin kuin niiden toteuttamien toimenpiteiden asianmukaisuutta ja niitä vaikutuksia, joita kyseisillä toimenpiteillä oli alioikeusmenettelyn hakijoille aiheutuneiden epäedullisten seurausten ja niiden kärsimän vahingon kannalta". Rechtbank van eerste aanlegin puheenjohtaja määräsi myös, että menettely ja asiantuntijan lopullinen lausunto "koskevat myös" Euroopan yhteisöä ja että niihin voidaan "vedota tätä vastaan".

26 Euroopan yhteisö valitti tästä määräyksestä Hof van Beroep te Gentiin.

27 Hof van Beroep te Gent toteaa, että First ja Franex varaavat oikeuden nostaa Euroopan yhteisöä vastaan pääasiaa koskevan kanteen, joka koskee sopimussuhteen ulkopuoliseen vastuuseen liittyvää riitaa. Asiassa ei ole kiistetty sitä, että EY 235 artiklan ja EY 288 artiklan toisen kohdan nojalla kyseistä vahingonkorvausvastuuta koskevaa asiaa ei voida saattaa kansallisen tuomioistuimen käsiteltäväksi ja että EY 243 artiklan ja yhteisöjen tuomioistuimen ja yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestysten asiaankuuluvien säännösten perusteella yhteisöjen tuomioistuimet voivat nimetä asiantuntijan ainoastaan silloin, kun pääasia on jo vireillä niissä. Asiassa ei ole myöskään kiistetty sitä, että Firstilla ja Franexilla on edelleen mahdollisuus nostaa tällainen kanne.

28 Kansallinen tuomioistuin täsmentää vielä, että pääasiassa on kyse siitä, voiko kansallinen tuomioistuin nimetä asiantuntijan ja määrätä tämän tutkimaan komission sopimussuhteen ulkopuolista vastuuta, tai toisin ilmaistuna siltä osin kuin kyse on kansallisen tuomioistuimen toimivallasta, pitääkö asiantuntijan nimeämistä koskeva vaatimus rinnastaa tällaista vastuuta koskevaan pääasiaan.

29 Näissä olosuhteissa Hof van Beroep te Gent päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

"Onko EY 288 artiklan toista kohtaa (aiemmin EY:n perustamissopimuksen 215 artiklan toinen kohta) tulkittava siten, että sopimussuhteen ulkopuolisen vastuun toteamista koskevaksi vaatimukseksi, jota Euroopan yhteisöjen tuo-

mioistuimella tai ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella on yksinomainen toimivalta käsitellä, on katsottava vaatimus siitä, että Euroopan yhteisöjen komissio velvoitetaan osallistumaan väliintulijana oikeudellista asiantuntijalausuntoa koskevaan menettelyyn, johon Belgian valtio on jo velvoitettu osallistumaan, ja siitä, että asiantuntijamenettely ja asiantuntijan laatima lopullinen lausunto koskevat Euroopan yhteisöjen komissiota ja että niihin voidaan vedota tätä vastaan, kun otetaan huomioon, että kyseinen asiantuntijan toimeksianto käsittää muun muassa sen tutkimisen, kuinka Euroopan yhteisöjen komissio, sen elimet ja palveluksessa olevat henkilöt reagoivat ja toimivat sen jälkeen, kun komissio sai tiedon dioksiinin aiheuttamasta saastumisesta, samoin kuin komission toteuttamien toimenpiteiden asianmukaisuuden sekä niiden vaikutusten tutkimisen, joita kyseisillä toimenpiteillä on vastapuolille aiheutuneiden epäedullisten seurausten ja vastaajien kärsimän vahingon kannalta, ja että menettelyyn on ryhdytty sellaisen myöhemmän pääasiaa koskevan oikeudenkäynnin aloittamista varten, joka liittyy Belgian valtion ja Euroopan yhteisöjen vastuuseen dioksiinikriisissä?"

Ennakkoratkaisukysymys

30 Kansallinen tuomioistuin pyrkii ennakkoratkaisukysymyksellään selvittämään, estävätkö EY 235 ja EY 240 artiklan sekä EY 288 artiklan toisen kohdan määräykset niitä yhdessä tulkittuina kansallista tuomioistuinta velvoittamasta jotakin Euroopan yhteisön toimielintä osallistumaan oikeudellista asiantuntijalausuntoa koskevaan menettelyyn, jonka tarkoituksena on määrittää sen rooli niissä tapahtumissa, joiden on väitetty aiheuttaneen vahinkoa, Euroopan yhteisöä vastaan nostettavan myöhemmän sopimussuhteen ulkopuolista vastuuta koskevan oikeudenkäynnin aloittamista varten.

Yhteisöjen tuomioistuimelle esitetyt huomautukset

31 Komissio, joka edustaa Euroopan yhteisöä pääasian oikeudenkäynnissä, toteaa, että yhteisöjen tuomioistuinten yksinomainen toimivalta, joka perustuu EY 235 ja

EY 288 artiklaan niitä yhdessä tulkittuina, ei koske ainoastaan pääasian arviointia, vaan myös asian selvittämistoimia, esimerkiksi asiantuntijalausuntoa, joiden tarkoituksena on selvittää tosiseikkojen paikkansapitävyys.

32 Komissio toteaa, että näiden määräysten mukaan yhteisöjen tuomioistuimilla on toimivalta ratkaista Euroopan yhteisön tai sen henkilöstön tehtäviään suorittaessaan aiheuttaman vahingon korvaamista koskevat riidat. Niissä käytetyt termit on muotoiltu laajasti, ja ne koskevat sekä asiaan liittyviä tosiseikkoja koskevia toteamuksia että niitä koskevaa arviointia, sekä todettujen tosiseikkojen kannalta merkityksellisten sääntöjen tulkintaa ja soveltamista. Asian selvittämistoimi, jolla pyritään selvittämään tosiseikkojen paikkansapitävyys EY 235 ja EY 288 artiklassa tarkoitetun vahingonkorvauksen osalta on erottamaton osa vahingonkorvausta koskevaa oikeudenkäyntiä, joka kuuluu yhteisöjen tuomioistuinten yksinomaiseen toimivaltaan (ks. asia 101/78, Granaria, tuomio 13.2.1979, Kok. 1979, s. 623, Kok. Ep. IV, s. 393, 13 ja 14 kohta ja asia C-55/90, Cato v. komissio, tuomio 8.4.1992, Kok. 1992, s. I-2533, 17 kohta).

33 Samoin yhteisöjen tuomioistuimen sopimussuhteen ulkopuolisen vastuun osalta vahvistaman tiukan toimivallanjaon yhteisöjen tuomioistuinten ja kansallisten tuomioistuinten välillä sen mukaan, onko vahingon aiheuttanut Euroopan yhteisö vaiko jäsenvaltio (ks. em. asia Granaria, tuomion 14 kohta ja yhdistetyt asiat 106/87—120/87, Asteris ym., tuomio 27.9.1988, Kok. 1988, s. 5515, Kok. Ep. IX, s. 725, 17—19 kohta) pitäisi vallita myös tosiseikkojen toteamista koskevien asian selvittämistoimien alalla.

34 Lisäksi yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntö, jossa on vahvistettu, että komissiolla on EY 10 artiklan nojalla velvoite toimia lojaalissa yhteistyössä

jäsenvaltioiden kanssa (ks. asia C-2/88 IMM., Zwartveld ym., määräys 13.7.1990, Kok. 1990, s. I-3365, Kok. Ep. X, s. 509) ei komission mukaan sovellu pääasiaan. Komissio toteaa kuitenkin, että vaikka tuossa oikeuskäytännössä vahvistetut periaatteet eivät sidokaan sitä, se suhtautuu lähtökohtaisesti myönteisesti kaikkiin kansallisen tuomioistuimen toimiin, joilla komissiota pyydetään osallistumaan vapaaehtoisesti tämän tuomioistuimen määräämää asiantuntijalausuntoa koskevaan menettelyyn, sillä edellytyksellä, ettei ole vaarana, että se joutuisi itse vastuuseen, ja että sen yhteistyö on yhteensopivaa yhteisön oikeuden kanssa. Tällainen yhteistyö voi tarkoittaa esimerkiksi sellaisten tietojen antamista, joihin kansallisen tuomioistuimen olisi vaikeaa tai mahdotonta muuten tutustua.

35 First ja Franex toteavat, että Belgian oikeudessa välitoimimenettelyssä määrätyn asiantuntijalausunnon tarkoituksena on tarjota asianosaisille niiden mahdollisen myöhemmän oikeudenkäynnin kuluessa tarvitsemat tosiseikat sekä selvittää pääasiaa käsittelevälle tuomioistuimelle asiaan liittyvät tosiseikat ja tekniset eli muut kuin oikeudelliset seikat, tai saada jopa aikaan sovinto osapuolten välillä. Mutta ennen kaikkea tällaisen asiantuntijalausunnon avulla vahinkoa kärsinyt osapuoli ja tämän oikeudenkäyntiasiamiehet voivat arvioida asiantuntijalausunnon perusteella, tarjoaako pääasia kohtuulliset mahdollisuudet kanteen menestymiselle, ja pystyvät arvioimaan toteennäytetyn vahingon laajuutta ja yksilöimään mahdollisen vastuussa olevan tahon, jota vastaan kanne voidaan ja täytyy nostaa.

36 First ja Franex väittävät, että pääasiassa on erittäin toivottavaa, että komissio osallistuu kansallisen tuomioistuimen määräämää asiantuntijalausuntoa koskevaan menettelyyn, koska tällä toimielimellä on kiistatta sellaisia tietoja, jotka ovat tärkeitä määritettäessä Belgian viranomaisten toimia ja laiminlyöntejä, mutta joihin nämä yhtiöt eivät voi tutustua. Komissio on parhaassa asemassa vastaamaan asianmukaisesti ja asiantuntijalausuntoon liittyvät seikat tuntien Belgian valtion tekemiin toteamuksiin ja sen esittämään näyttöön. Asiantuntijalausunto jäisi epätäydelliseksi ilman komission osallistumista ja myötävaikutusta.

37 Vaikka First ja Franex myöntävätkin, että EY 235 ja EY 288 artiklasta yhdessä tulkittuina seuraa, että vain yhteisöjen tuomioistuimilla on toimivalta ratkaista Euroopan yhteisön aiheuttaman vahingon korvausta koskevat riidat sopimussuhteen ulkopuolista vastuuta koskevissa tapauksissa, ne väittävät, että EY 235 artikla muodostaa poikkeuksen EY 240 artiklassa vahvistetusta yleisestä säännöstä ja että sitä on näin ollen tulkittava suppeasti.

38 Firstin ja Franexin välitoimista päättävässä kansallisessa tuomioistuimessa aloittaman menettelyn tarkoituksena on ainoastaan velvoittaa Euroopan yhteisö osallistumaan väliintulijana sellaisen oikeudellisen asiantuntijalausunnon laatimiseen, jonka tarkoituksena on todeta eräitä tosiseikkoja, selvittää omaisuusvahinko ja liiketoiminnalle aiheutunut vahinko ja sen määrä ja tunnistaa sen syyt. Välitoimista päättävän tuomioistuimen toimivalta ja asiantuntijan tehtävä huomioon ottaen tällä menettelyllä ei niiden mukaan missään tapauksessa voida pyrkiä tutkimaan tosiseikkoja tai komission toimintaa kansallisen oikeuden tai yhteisön oikeuden kannalta eikä vahvistamaan sitovasti syyksiluettavuutta.

39 Ne toteavat lisäksi, että EY 234 artiklassa ei täsmennetä, että yhteisöjen tuomioistuimella on yksin toimivalta päättää välitoimista tai välitoimiin liittyvistä asian selvittämistoimista. First ja Franex päättelevät tästä, että niin kauan kuin yhteisöjen tuomioistuimessa ei ole nostettu vahingonkorvauskannetta, välitoimista päättävällä kansallisella tuomioistuimella säilyy toimivalta päättää välitoimista ja vielä suuremmalla syyllä asian selvittämistoimista.

40 Belgian hallitus toteaa, että sopimussuhteen ulkopuolista vastuuta koskevissa asioissa jäsenvaltiota vastaan nostetut kanteet ja yhteisöä vastaan nostetut kan-

teet muodostavat täysin erilliset oikeudenkäynnit, jotka on käsiteltävä toisistaan erillään (ks. yhdistetyt asiat 5/66, 7/66 ja 13/66—24/66, Kampffmeyer ym. v. komissio, tuomio 14.7.1967, Kok. 1967, s. 317 ja asia 281/82, Unifrex v. neuvosto, tuomio 12.4.1984, Kok. 1984, s. 1969). Tämä oikeudenkäyntien erillisyys on seurausta yhteisöjen tuomioistuimille myönnetystä yksinomaisesta toimivallasta ratkaista Euroopan yhteisön sopimussuhteen ulkopuolista vastuuta koskevat asiat.

41 Tästä seuraa sen mukaan, että kansallinen tuomioistuin voi tutkia ainoastaan kansallisten viranomaisten toimia. Näin ollen se, että kansallinen tuomioistuin nimeää asiantuntijan, jonka tehtävänä on tehdä toteamuksia Euroopan yhteisöjen toimista, ei ole yhteensopivaa yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön kanssa. Yhteisöjen tuomioistuinten yksinomaisesta toimivallasta seuraa myös, että näiden tuomioistuinten on voitava arvioida vapaasti asian tosiseikat. Mikäli Euroopan yhteisön sopimussuhteen ulkopuolisen vastuun arvioiminen edellyttää asiantuntijalausuntoa, on ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiana määrätä tästä (ks. yhdistetyt asiat 29/63, 31/63, 36/63, 39/63—47/63, 50/63 ja 51/63, Société anonyme des laminoirs, hauts fourneaux, forges, fonderies et usines de la Providence ym. v. korkea viranomainen, tuomio 9.12.1965, Kok. 1965, s. 1123).

42 Sitä vastoin sen mukaan saattaa käydä niin, että kansallisessa tuomioistuimessa jäsenvaltion viranomaisia vastaan nostetun vahingonkorvauskanteen yhteydessä kansallinen tuomioistuin tarvitsee tarkempia tietoja asian kontekstista ja siihen liittyvistä tosiseikoista, ja erityisesti komission toimista. Belgian hallitus katsoo, että jos kansallisen tuomioistuimen nimeämä asiantuntija katsoo tarpeelliseksi, että komissio toimittaa hänelle tiettyjä tietoja, hän voi esittää tietoja koskevan pyynnön viimeksimainitulle. Lojaalin yhteistyön periaate Euroopan yhteisön ja jäsenvaltioiden välillä, joka on vahvistettu EY 10 artiklassa, velvoittaa tällöin komissiota toimimaan yhteistyössä. Toteuttaessaan tehtäväänsä oikeudellisen asiantuntijan on katsottava olevan tuomioistuimeen rinnastuva taho, joka voi vedota oikeuksiin, jotka EY 10 artiklassa myönnetään jäsenvaltioille.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

43 On muistutettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan vaikka kansallisilla tuomioistuimilla on toimivalta ratkaista kansallisten viranomaisten yhteisön oikeutta soveltaessaan yksityisille aiheuttamansa vahingon korvausta koskevat kanteet, EY 235 artiklassa myönnetään yhteisöjen tuomioistuimille yksinomainen toimivalta ratkaista EY 288 artiklan toisen kohdan nojalla Euroopan yhteisöä vastaan nostetut vahingonkorvauskanteet (ks. em. asia Granaria, tuomion 14 kohta, em. asia Asteris ym., tuomion 15 kohta ja em. asia Cato v. komissio, tuomion 17 kohta).

44 Samoin on muistutettava, että EY:n tuomioistuimen perussäännön 22 artiklan, yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 45 artiklan 1 ja 2 kohdan ja yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 49 ja 65 artiklan mukaan yhteisöjen tuomioistuimet voivat määrätä asian selvittämistoimia, mukaan luettuna asiantuntijalausunnot.

45 Lisäksi EY 243 artiklasta, EY:n tuomioistuimen perussäännön 36 artiklasta, yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 83 artiklasta ja yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 104 artiklasta seuraa, että yhteisöjen tuomioistuinten presidentit voivat yhden tai useamman asianosaisen pyynnöstä määrätä tarvittavia välitoimia pääasian ratkaisua odotettaessa. Tämän toimivaltansa puitteissa he voivat muun muassa nimetä asiantuntijan tekemään pyydettyjä selvityksiä (ks. Euratomin perustamissopimuksen osalta asia 318/81 R, komissio v. CO.DE.MI., määräys 28.4.1982, Kok. 1982, s. 1325, 1—3 kohta).

46 Kuten komissio on perustellusti todennut, välitoimet tai asian selvittämistoimet, joiden tarkoituksena on määrittää Euroopan yhteisön toimielimen osuus tapahtumissa, joiden on väitetty aiheuttaneen vahinkoa, tämän vahingon korvaamiseksi EY 235 artiklan ja EY 288 artiklan toisen kohdan nojalla, ovat väitetyn vahingon korvaamista koskevan oikeudenkäynnin erottamaton osa. Koska yhteisöjen tuomioistuimilla on yksinomainen toimivalta ratkaista EY 288 artiklan toisen kohdan nojalla Euroopan yhteisöä vastaan nostetut vahingonkorvauskanteet, niillä on näin ollen oltava yksinomainen toimivalta määrätä jonkin Euroopan yhteisön toimielimen osalta välitoimi ja asian selvittämistoimi, esimerkiksi asiantuntijalausunto, jonka tarkoituksena on määrittää toimielimen osuus tapahtumissa, joiden on väitetty aiheuttaneen vahinkoa, Euroopan yhteisöä vastaan nostettavaa sopimussuhteen ulkopuolista vastuuta koskevan kanteen nostamista varten.

47 Muunlaisen ratkaisun vaikutuksena olisi, että sillä haitattaisiin Euroopan yhteisön sopimussuhteen ulkopuolista vastuuta koskevan järjestelmän yhdenmukaista soveltamista. Niin mahdollisuutta tehdä välitoimia ja asian selvittämistoimia koskevia hakemuksia kansallisissa tuomioistuimissa sekä erityisesti mahdollisuutta pyytää näitä pääasian kannetta nostamatta kuin asiantuntijalausuntojakin koskevat säännöt vaihtelevat jäsenvaltiosta toiseen.

48 Näin ollen on todettava, että kansallisella tuomioistuimella ei ole toimivaltaa velvoittaa jotakin Euroopan yhteisön toimielintä osallistumaan oikeudellista asiantuntijalausuntoa koskevaan menettelyyn, jonka tarkoituksena on määrittää toimielimen osuus niissä tapahtumissa, joiden on väitetty aiheuttaneen vahinkoa, Euroopan yhteisöä vastaan nostettavan myöhemmän sopimussuhteen ulkopuolista vastuuta koskevan oikeudenkäynnin aloittamista varten.

49 On kuitenkin muistutettava, että jäsenvaltioiden ja yhteisön toimielinten välillä vallitsee EY 10 artiklan nojalla lojaalin yhteistyön periaate. Tämän periaatteen nojalla jäsenvaltioilla on velvollisuus toteuttaa kaikki toimet yhteisön oikeuden vaikutuksen ja tehokkuuden takaamiseksi, mutta myös yhteisön toimielimillä on

vastavuoroisia velvoitteita toimia lojaalissa yhteistyössä jäsenvaltioiden kanssa (ks. em. asia Zwartveld ym., määräyksen 17 kohta). Näin ollen mikäli kansallinen tuomioistuin tarvitsee tietoja, joita ainoastaan komissio voi toimittaa, viimeksi mainitulla on EY 10 artiklassa määrätyn lojaalin yhteistyön periaatteen nojalla lähtökohtaisesti velvollisuus toimittaa nämä tiedot mahdollisimman pian sen jälkeen kun niitä on pyydetty, jollei kieltäytyminen tällaisten tietojen antamisesta ole perusteltua pakottavista syistä, jotka koskevat tarvetta estää yhteisön toiminnalle ja itsenäisyydelle aiheutuvat rajoitteet tai suojata sen etuja (ks. vastaavasti em. asia Zwartveld ym., määräyksen 24 ja 25 kohta; asia C-234/89, Delimitis, tuomio 28.2.1991, Kok. 1991, s. I-935, Kok. Ep. XI, s. 1-77, 53 kohta ja asia C-39/94, SFEI ym., tuomio 11.7.1996, Kok. 1996, s. I-3547, 50 kohta).

50 Edellä esitetyn perusteella ennakkoratkaisukysymykseen on vastattava, että EY 235 ja EY 240 artiklan sekä EY 288 artiklan toisen kohdan määräykset niitä yhdessä tulkittuina estävät kansallista tuomioistuinta velvoittamasta jotakin Euroopan yhteisön toimielintä osallistumaan oikeudellista asiantuntijalausuntoa koskevaan menettelyyn, jonka tarkoituksena on määrittää toimielimen osuus niissä tapahtumissa, joiden on väitetty aiheuttaneen vahinkoa, Euroopan yhteisöä vastaan nostettavan myöhemmän sopimussuhteen ulkopuolista vastuuta koskevan oikeudenkäynnin aloittamista varten.

Oikeudenkäyntikulut

51 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneelle Belgian hallitukselle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN

on ratkaissut Hof van Beroep te Gentin 28.6.2000 tekemällään päätöksellä esittämän kysymyksen seuraavasti:

EY 235 ja EY 240 artiklan sekä EY 288 artiklan toisen kohdan määräykset niitä yhdessä tulkittuina estävät kansallista tuomioistuinta velvoittamasta jotakin Euroopan yhteisön toimielintä osallistumaan oikeudellista asiantuntijalausuntoa koskevaan menettelyyn, jonka tarkoituksena on määrittää toimielimen osuus niissä tapahtumissa, joiden on väitetty aiheuttaneen vahinkoa, Euroopan yhteisöä vastaan nostettavan myöhemmän sopimussuhteen ulkopuolista vastuuta koskevan oikeudenkäynnin aloittamista varten.

Rodríguez Iglesias Puissochet Wathelet

Schintgen Gulmann

Edward La Pergola Jann

Colneric von Bahr

Cunha Rodrigues

Julistettiin Luxemburgissa 26 päivänä marraskuuta 2002.

R. Grass G. C. Rodríguez Iglesias

kirjaaja presidentti